

Ранка Перућница,*

Ивана Зечевих,

Оливера Калајић

Универзитет у Источном Сарајеву

Медицински факултет Фоча

УДК 316.644-057.874:371.13

DOI 10.7251/NSK1602128P

Оригинални научни рад

РАЗЛИКЕ У УЧЕНИЧКИМ ПРОЦЈЕНАМА СТИЛОВА РАДА НАСТАВНИКА ЗАВИСНО ОД ОПШТЕГ ШКОЛСКОГ УСПЈЕХА УЧЕНИКА

Апстракт: Дјеловање различитих стилова рада наставника, начина и квалитета извођења наставе, може бити одлучујући за ученике, и њихове ставове према учењу, а посебно значајно за постизање школског успјеха. Успјех ученика условљен је разним чиниоцима, а један од њих је стил који наставник користи у свом раду. Постоје разне класификације стилова рада наставника. У традиционалној настави, углавном, доминирају два стила а то су демократски и ауторитарни. Сваки од њих одговара одређеној наставној ситуацији. Као трећи заступљен је равнодушни тип или *laissez – fer*. Ми смо пошли од традиционалне подјеле. У раду су презентовани резултати који говоре о томе колико школски успјех код ученика зависи од стилова рада наставника. Резултати истраживања су показали да постоји одређена разлика, односно да успјех који ученици постижу у учењу зависи од стила рада наставника. Разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника зависно од успјеха који ученици постижу у учењу испитали смо Краскал – Волисовим тестом, због тога што примјеном Лавеновог статистика варијансе варијабли нису хомогене.

Кључне ријечи: стил рада наставника, школски успјех, ученик.

Увод

Можемо рећи да промјене које се дешавају у друштву утичу на промјене у школи, у најважнијем дијелу односе се на промјену позиције наставник и његове улоге и стила рада у наставном раду. Квалитет образовања се мјери кроз његове крајње исходе, односно кроз постигнућа ученика, која настају кроз процес наставе и учења. Од бројних фактора који представљају елементе школског окружења, као најзначајнији, када је у питању ефикасност наставног процеса, издваја се наставник. Резултати великог броја истраживања показују да оно што наставник ради у учионици има двоструко већи утицај на постигнућа ученика (Марзано & Марзано 2003). Сваки наставник има неки свој специфичан начин понашања у различитим ситуацијама у одјељењу. Стил управљања разредом долази до изражаја у свим аспектима, димензијама наставног процеса. Постоје различите класификације стилова рада наставника. За потребе овог истраживања користили смо традиционалну подјелу на демократски, аутократски и равнодушни тип наставника (Ђорђевић, 1996). Сваки од наведених стилова вођства наставника има

* rankaskrkar78@gmail.com

своја обиљежја по којима се разликују од осталих стилова. Карактеристика демократског односа је да се наставник сматра једним од чланова разредне заједнице, он усмјерава, подстиче, размјењује мишљења са ученицима, укључује ученике у активности, али без наметања и покушаја да доминира. У ауторитативном односу центар свих збивања је наставник који управља и одлучује о свему. У односима равнодушности наставник је више посматрач него активни учесник процеса. Овај стил рада наставника у школи карактеристичан је по минималном мијешању наставника у активности ученика (Ријавец, 2001; Стилић, 2005). Ученици при оваквом стилу вођства наставника имају висок степен слободе, бирају методе и средства рада којима ће постићи жељене циљеве без мијешања наставника у наставни рад (Миленовић, 2010). Стил наставника одређује и квалитет разредне климе, коју чине различити аспекти, међу којима су наважнији: социјална атмосфера коју ствара наставник руководилац, интеракција коју ствара наставник одређивањем типа комуникације, атмосфера такмичења или сарадње, емоционална атмосфера. Ови аспекти разредне климе су најчешће међусобно повезани, па тако у демократској атмосфери има више узајамних интеракција ученика и наставника и иницијатива ученика, емоционалне тоpline и подршке, док су у аутократској атмосфери присутније једносмјерне интеракције од наставника ка ученику и слабија је емоционална подршка. Сваки стил одговара одређеној наставној ситуацији, одређеним условима и има своје добре и лоше стране (Станичић, 2006).

Методологија истраживања

Циљ истраживања је испитати какве су разлике између ученичких процјена стилова рада наставника у зависности од општег успјеха ученика.

Методе, технике и инструменти

Користили смо методу систематског–неексперименталног истраживања (сервеј метод), технике скалирања и анкетања. Инструменти за испитивање су били скала за мјерење ученичких процјена стилова рада наставника и анкетни упитник. Обрада података вршена је Краскал-Волисовим тестом.

Резултати истраживања

Разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника зависно од успјеха који ученици постижу у учењу испитали смо Краскал-Волисовим тестом, због тога што примјеном Лавеновог статистика варијансе варијабли нису хомеогене. Резултати су приказани у Табели број 1.

Табела 1. Разлике у ученичким процјенама демократског стила рада наставника у зависности од општег успјеха ученика.

Варијабле	Успјех	N	Просјечни ранг
Демократски стил	Недовољан	11	324,45
	Довољан	27	372,89
	Добар	164	334,44
	Врло добар	212	282,58
	Одличан	201	303,62
	Тотал	615	

Добијени $\chi^2 = 11,803$, и његов ниво значајности $p = 0,019$, показују нам да постоји статистички значајна разлика у ученичким процјенама стилова рада наставника у зависности од општег успјеха који ученици постижу у учењу. То би значило да ученици који постижу различит школски успјех у учењу своје наставнике различито и процјењују.

Табела 2. Разлике у ученичким процјенама аутократског стила рада наставника у зависности од општег успјеха ученика.

Варијабле	Успјех	N	Просјечни ранг
Аутократски	Недовољан	11	297,36
	Довољан	27	323,61
	Добар	164	353,03
	Врло добар	212	281,87
	Одличан	201	297,30
	Тотал	615	

Добијени $\chi^2 = 16,132$ и његов ниво значајности $p = 0,003$, показују нам да постоји статистички значајна разлика у ученичким процјенама аутократског стила рада наставника у зависности од општег успјеха који ученици постижу у учењу.

Табела 3. Разлике у ученичким процјенама анархичног стила рада наставника у зависности од општег успјеха ученика

Варијабле	Успјех	N	Просјечни ранг
Анархични стил	Недовољан	11	408,36
	Довољан	27	359,87
	Добар	164	352,61
	Врло добар	212	288,99
	Одличан	201	279,19
	Тотал	615	

Добијени $\chi^2 = 23,944$ и његов ниво значајности $p = 0,000$, показују нам да постоји статистички значајна разлика у ученичким процјенама анархичног стила рада наставника у зависности од општег школског успјеха који постижу у учењу. Највеће скорове на скали за мјерење анархичног стила у настави имали су ученици са недовољним успјехом, затим довољним, добрим и врло добрим успјехом, а најмање скорове на скали за мјерење анархичног стила у настави имали су ученици који постижу одличан успјех.

Дискусија

На основу добијених резултата из Табеле број 1 можемо видјети да постоји статистички значајна разлика између ученичких процјена демократског стила рада наставника и општег успјех у учењу. Најповољније процјене демократичности дају ученици који постижу довољан успјех, па затим ученици који постижу добар, недовољан и одличан успјех у учењу, док најкритичније процјене имамо код ученика који постижу врло добар успјех у учењу. Бројна ранија истраживања говоре о томе да од самих особина наставника зависи и успјех у учењу. Радовановић је дошао до резултата који говоре да не постоји статистички значајна разлика у процјени присутности демократског стила рада наставника у зависности од општег успјеха ученика (Радовановић, 1997). Наши резултати се не слажу са овим резултатима. Позитивне наставникове особине на понеке ученике из разреда с лошијим успјехом могу дјеловати иритирајуће и мотивисати их на негативно понашање. Сузић је у једном свом истраживању дошао до резултата који говоре да успјех који ученици постижу у учењу су повезани са позитивним особинама наставника. Он наводи да код наставника који има кооперативност као истакнуту особину личности, постоји висок ниво уважавања ученика, разумијевања њихових проблема, ниво предзнања и способности. Он своју наставу спонтано или свјесно прилагођава тој својој особини. Ученици осјећају да им та настава пружа шансу да са довољног остваре добар успјех, да са доброг остваре врло добар успјех и тако даље, да у тој настави могу остварити задовољство (Сузић, 2000). Ђорђевић наводи да „племенити и добри наставници код ученика изазивају жељу за већим и ефикаснијим радом и повећано интересовање за учење“ (Ђорђевић, Ђорђевић, 1988, стр.139). О томе да демократски однос наставника доприноси не само стварању повољне социјалне климе у разреду, већ и успјешности ученика у учењу, свједоче резултати бројних истраживања (Левин, Липит и Вајт, 1939, 1943, Рајанз, 1963, према Ђорђевић и Ђорђевић, 1988). Ови резултати јасно указују на предност демократског у односу на ауторитарно понашање наставника.

У Табели број 2 приказани су резултати који говоре да постоји разлика између ученичких процјена аутократског стила рада наставника и општег успјеха који ученици постижу у учењу. То би значило да ученици који постижу различит успјех различито и процјењују своје наставнике. Ученици који постижу добар успјех у учењу су у већој мјери од осталих ученика процијенили да је код њихових наставника присутан аутократски стил рада, док ученици који постижу врло добар успјех у учењу су у мањој мјери процијенили да је код њихових

наставника присутан аутократски стил рада. У ранијим истраживањима доказано је да непожељне особине наставника негативно утичу на успјех у учењу и на њихов став према учењу и настави. Ученици у таквим ситуацијама, у страху од слабе оцјене, често изостају са наставе. Овдје би се могла навести једна позната чињеница да ученици као „добри ђаци“ задржавају свој позитиван однос према садржајима рада у настави, тј. према наставном предмету. Свој добар успјех у настави задржавају без обзира на наставниково понашање, његов однос према ученицима и слично. Позитиван однос према настави уз негативне особине наставника ученици могу задржати и на индивидуалном нивоу, независно од преовлађујућих ставова у колективу. Радовановић је у свом истраживању дошао до резултата који су супротни нашим резултатима. Он је утврдио да не постоји статистички значајна разлика у процјени присутности аутократског понашања у зависности од општег успјеха ученика (Радовановић, 1997).

У Табели број 3 приказани су резултати који говоре да постоји статистички значајна разлика између ученичких процјена анархичног стила рада наставника и општег успјеха ученика. Највеће скорове на скали за мјерење анархичног стила у настави имали су ученици са недовољним успјехом, затим довољним, добрим и врло добрим успјехом, а најмање скорове на скали за мјерење анархичног стила у настави имали су ученици који постижу одличан успјех. Ученици који постижу бољи школски успјех своје наставнике процјењују као мање анархичне, за разлику од ученика који постижу слабији школски успјех и своје наставнике виде као више анархичне. И код овог стила рада наставника можемо рећи исто као и код аутократског стила, да ученици који постижу добар успјех у учењу без обзира на однос наставника према учењу и на њихов стил рада, не мијењају свој став према учењу и жељу да буду „добри ђаци“. На крају можемо рећи да постоје разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника у зависности од општег успјеха који ученици постижу у учењу, и да су те разлике статистички значајне. На незаинтересованог наставника ученици реагују пасивним односом према школским обавезама, неспремношћу на сарадњу и заједнички рад, нервозом и иритираношћу (Крњајић, 2007; Лалић, 2005).

Закључак

Ови резултати јасно указују на предност демократског у односу на ауторитарно и равнодушно понашање наставника. Као најмање продуктиван показао се стихијски стил руковођења. Да би ученици постизали што бољи успјех у учењу, битно је да се васпитно-образовни систем стално унапређује, да се његује и развија онај начин рада наставника који позитивно утиче на ученике. Glasser (1994) напомиње да квалитетни наставници управљају ученицима без присиле. R.N. Bush (1954.) у свом је истраживању дошао до спознаје да наставник не може успоставити једнак однос са сваким појединим учеником. Успјешност њиховог односа зависи од „узајамне наклоности, међусобног познавања, заједничких интереса, ставова и вриједности, интелигенције, социјалног поријекла те метода рада“ (према Братанић, 1993, стр. 37). Ранија истраживања су показала да је

степен мотивисаности и укључености у наставни процес знатно већи када ученик има могућност да бира, да се умно и физички свестраније ангажује, више размишља, суди и закључује, више анализира, пореди и сл. Стога, постоји тежња да се створе услови у организовању васпитно-образовне дјелатности, гдје ће ученици поред осталог, учествовати у избору садржаја, средстава, облика и метода рада, односно гдје ће активно учествовати у настави и лично се ангажовати, оствариће могућност избора, слободног испољавања и понашања. Једноставно речено, треба развијати демократски начин рада у настави. То би значило да ученик који је задовољан у настави властитим ангажовањем на часовима, оцјеном из предмета, радом и понашањем наставника, односом својих другова и другарица према настави, односно уколико му је настава извор задовољства, веома је спреман да се лично ангажује а лично ангажовање у настави омогућује му испољавање његове личности у настави и ваннаставним активностима. То задовољство наставом јесте разлог да ученици не избјегавају наставу, немају негативне ставове према настави и учењу. Такође је јасно да се избор садржаја учења не може у потпуности дати ученицима. Постоје дијелови садржаја у којима се ученицима може дати слобода избора. Све је то важно и са становишта демократизације наставе.

Литература

- Братанић, М. (1993). Микрпедагогија, интеракцијско-комуникацијски аспект одгоја. Загреб: Школска књига.
- Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola*. Zagreb: Eduka.
- Ђорђевић, Б. и Ђорђевић, Ј. (1988). *Ученици о својствима наставника*. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Ђорђевић, Ј. (1996). *Аутономија личности и васпитање*. Београд: Педагошко друштво Србије.
- Крњајић, С. (1983). *Настава и интерперсонални односи*. Зборник института за педагошка истраживања бр. 16, 139–163.
- Лалић, Н. (2005). *Наставник као креатор климе у одјељењу*. У: Јоксимовић, С. (Уред.). *Васпитање младих за демократију (183–203)*. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Marzano, R.J. & Marzano, J.S. (2003). *The key to classroom management, Educational leadership*, Vol.61, No. 1, 6–3.
- Миленовић, Ж. (2010). *Стил водства наставника у основној школи*. Радови Филозофског факултета Универзитета у Бањалуци, број 13, стр. 213–222.
- Радовановић, И. (1997). *Стил понашања наставника физичког васпитања*. Београд. Учитељски факултет.
- Ријавец, М. (2001). *Теорија руковођења-савремено управљање и руковођење у школском суставу*. Велика Горица: Персона.
- Станичић, С. (2006). *Менаџмент у образовању*. Ријека: Властита наклада.

- Стилин, Е. (2005). Стил рада и компетенције одгајатеља у ученичким домовима. Ријека: Адамић.
- Сузић, Н. (2000). Особине наставника и однос ученика према учењу. Београд. Учитељски факултет.

Ranka Perućica, Ivana Zečević, Olivera Kalajdžić

DIFFERENCE IN STUDENT EVALUATIONS OF TEACHING STYLES DEPENDING ON GENERAL STUDENT SUCCESS

Summary

*Use of different teaching styles, methods and quality of teaching can be deciding factor for students and their attitudes towards learning, and it can be especially significant for achieving school success. Student success is conditioned by various factors and one of them is certainly teaching style that a teacher uses in his lectures. There are different classifications of teaching styles. There are two dominant styles in traditional teaching: democratic and authoritarian. Each of them is appropriate to a certain teaching situation. The third one is indifferent type or *laissez - fer*. We started from the traditional classification. There are results presented in the paper that show how much student success depends on teaching styles. Research results show that there is a certain difference, meaning that student success in the process of learning depends on teaching styles. We tested Kruskal by Walliss test to find out differences in student evaluations of teaching styles depending on success that students have during their learning process, because the use of Laven's statistics proves that the variances of variables are not homogeneous.*

Key words: *teaching style, school success, student.*